

Байло О. В.

*Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін*

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У сучасний період проблема забезпечення прав людини має всесвітнє значення. В умовах становлення демократичної, соціальної, правової держави, соціально-орієнтованої ринкової економіки проблема забезпечення поваги і додержання прав людини набула глобальних масштабів і на національному рівні, в тому числі в основній сфері життєдіяльності людини – сфері праці. Захист суб'єктивних прав і законних інтересів в межах відповідної форми захисту та за допомогою того чи іншого способу є об'єктивною необхідністю. Саме за рівнем захисту прав людини і громадянина оцінюються ефективність діяльності органів державної влади, ступінь демократичності держави в цілому. Створення і функціонування всеохоплюючої системи захисту трудових прав є важливою юридичною гарантією їх забезпечення.

В умовах ринкової економіки проблеми забезпечення надійного захисту трудових прав та законних інтересів працівників надзвичайно загострилися. Стан додержання законодавства про працю характеризується зростанням порушень трудових прав громадян, зниженням рівня ефективності їх захисту. У зв'язку з цим перед наукою трудового права поставило завдання визначити форми та способи захисту цих прав, механізм їх реалізації, зміст нового інституту в системі трудового права – захисту трудових прав, свобод та інтересів людини.

Поняття захисту трудових прав працівників розрізняють в широкому і вузькому його сенсах.

Захист трудових прав працівників у вузькому сенсі слова – це забезпечення дотримання трудових прав, захист їх від порушень, у тому числі і профілактика, відновлення незаконно порушених прав і встановлення трудовим законодавством і діями відповідних органів реальної ефективної відповідальності працедавців і їх представників (адміністрації) за порушення трудового законодавства, його невиконання, тобто за порушення трудових прав працівників (Киселев І. Я. Трудовое право в условиях рыночной экономики: опыт стран Запада.– М., 1992.– С. 6).

У широкому сенсі під захистом трудових прав працівників слід розуміти реалізацію захисної функції трудового права, яка, у свою чергу, відображає захисну функцію держави. Тому захист трудових прав працівників в широкому сенсі включає і захист у вузькому сенсі, і наступні найважливіші способи захисту цих прав:

1) встановлення на загальнодержавному рівні КЗпП і іншим трудовим законодавством високого рівня умов праці, гарантії основних трудових прав, які доповнюються, підвищуються, розвиваються регіональним

трудовим законодавством і в локальному порядку колективними договорами, угодами, трудовими договорами;

2) розвиток виробничої демократії як безпосередньої, так і представницької (через профспілки та інших представників працівників), коли працівники самі беруть участь і у визначенні правил внутрішнього трудового розпорядку, і у встановленні обов'язковості укладення в організації колективних договорів, не віддаючи все це на вирішення тільки роботодавця;

3) широка пропаганда трудового законодавства всіма способами (через ЗМІ, лекції і т. д.) серед трудящих, а також навчання основам його працевлаштування і їх представників (адміністрації) з використанням практики показу ефективних способів захисту від трудових правопорушень, навчання трудящих культурно боротися за свої трудові права (Болотіна Н. Б. Трудове право України: Підручник.— 3-тє вид., стер.— К.: Вікар, 2005.— С. 13).

У юридичній літературі вказуються основні три способи захисту трудових прав працівників і їх законних інтересів: державний нагляд і контроль за дотриманням трудового законодавства, захист трудових прав працівників професійними спілками і самозахист працівниками трудових прав.

Під способом захисту трудових прав Сонін О.Є. розуміє матеріально-правову вимогу, яка може бути висунута уповноваженою особою до її контрагента у певних правовідносинах на випадок порушення, невизнання чи оспорування прав такої особи. Не має суттєвого значення, в який спосіб (в тому числі – через діяльність яких осіб та/або органів) ця вимога виконується (Сонін О.Є. Щодо ефективності способів захисту трудових прав // Держава і право: *de lege praeterita, instante, futura*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв, 27-28 листопада 2009 року. – Миколаїв: Іліон, 2009. – С. 265).

Концепцію забезпечення прав людини у сфері праці покладено в основу реформування сучасного трудового законодавства України. Нині працівник вправі оскаржити до суду будь-яке порушення його трудових прав.

Однак, для більш повного забезпечення прав і свобод кожного працівника необхідно підвищити ефективність механізму колективного захисту трудових прав та інтересів працівників, складовими елементами якого є діяльність профспілок, колективні переговори, колективні договори і угоди, вирішення колективних трудових спорів; посилити нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю, охорону праці, законодавчо закріпити норми конвенцій і рекомендацій МОП про інспекцію праці. З метою досягнення найбільшої ефективності способів захисту трудових прав необхідним є поєднання в них здатності відновити порушене право із стимулюванням правомірної поведінки шляхом покладення на правопорушника додаткових обов'язків, що обумовлює більш детальний аналіз форм та способів захисту трудових прав.